

Aan: Leden vaste commissie LNV - Tweede kamer
Van: drs. Marnix van Stralen
Datum: 17 juni 2021
Betreft: Rondetafelgesprek 23 juni 2021, blok 2 – Interactie natuur en visserij

Achtergrond

Als marien ecooloog ben ik als onderzoeker en adviseur sinds 1990 actief in het werkveld natuur en visserij. In de eerste jaren vooral als onderzoeker dat gaandeweg is verschoven richting een meer adviserende en bemiddelende rol bij visserijvraagstukken rond met name de schelpdier- en garnalenvisserij. Ik ben in dat verband nauw betrokken bij het opstellen van het mosselconvenant en de akkoorden VISWAD en VIBEG. Maar ook bij discussies rond compensatieopgaven rond bijvoorbeeld de Tweede Maasvlakte. Mijn rol daarin is vanuit de inhoud (ecologie en visserijpraktijk) mee te denken en te komen tot aan vissers en NMO's uitlegbare voorstellen. Mijn expertise ligt daarmee vooral in de visserij in de kustwateren.

Interactie natuur en visserij

Dit onderwerp kent twee aspecten. De interactie zoals die zich in de ecologie in het veld plaats vindt en de interactie zoals die tussen belanghebbende actoren, of meer specifiek, de vissers en de natuurorganisaties manifesteert. Beide hangen uiteraard samen, maar hebben hun eigen dynamiek en vraagstukken. Ik heb begrepen dat de belangstelling voor het gesprek vooral uitgaat naar het tweede, maar ben uiteraard bereid ook meer inhoudelijke vragen te beantwoorden.

Kweek en visserij hebben per definitie een effect op de natuur. Er wordt biomassa onttrokken en er zijn altijd wel bijeffecten in de vorm van bijvangst en/of bodemberoering. Anderzijds is de zee een belangrijke bron en mijns inziens onmisbare bron van eiwit, waarbij voor de mens ongeschikt voedsel (fytoplankton) door schelpdieren en vis wordt omgevormd tot hoogwaardig voedsel. De vraag die dan rijst, waar ligt de balans, wat is nog duurzaam? Het begrip duurzaam is daarbij gedefinieerd als zowel ecologisch als economisch duurzaam. Dat laatste wordt nog wel eens vergeten in discussies.

Convenanten

Het vinden van de balans vertaalt zich traditioneel in overheidsbeleid (nationaal, EU). Dit beleid is vaak op hoofdlijnen geformuleerd, met als gevolg dat vergunningen ruimte bieden voor belanghebbenden die het niet met het beleid eens zijn (NMO's maar ook vissers). Juridische procedures en verstarring zijn het gevolg. Het resultaat is vaak dat niet het gezond verstand en inhoud maar de juridische houdbaarheid vergunningen de maatregelen voor de natuur en visserij gaan bepalen.

In 2008 was zo'n conflict over de mosseladvissers aanleiding voor de mosselsector en betrokken NMO's om elkaar op te zoeken, leidend tot het Mosselconvenant. In navolging daarvan zijn voor de garnalenvisserij in N2000 gebieden de VISWAD en VIBEG akkoorden opgesteld. De kern van deze akkoorden is dat private afspraken worden gemaakt met ook LNV over de verduurzaming van de visserij, zowel ecologisch als ook economisch; als ook over het tempo van de transitie. Voor de Voordelta is een dergelijk akkoord opgesteld in relatie tot de compensatieopgaven voor de Tweede Maasvlakte, waarbij is afgesproken dat een gebied (zg. bodembeschermingsgebied) gevrijwaard blijft van boomkorvisserij. De afspraken in deze akkoorden zijn bindend. Er van uitgaande dat de afspraken worden nageleefd is de gang naar de rechter niet meer nodig en kunnen vergunningen tijdig worden verleend.

Met de afspraken ontstaat voor de visserijbedrijven duidelijkheid naar de toekomst. Daardoor wordt het voor vissers mogelijk om op een verantwoorde wijze te kunnen investeren in de bedrijfsvoering en technische verduurzaming van hun visserij. Het is met name het aspect rust en duidelijkheid naar de toekomst waarom vissers mee willen werken in convenanten. In de praktijk gaan afspraken daarbij soms verder dan noodzakelijk vanuit bijvoorbeeld N2000 en hebben de convenanten ook voor de natuur een duidelijke meerwaarde.

Proces

Om vissers in deze aanpak mee te krijgen kost tijd. De visserij is traditionele sector van familiebedrijven met de beleving in de afgelopen decennia vooral vangstrechten en visgebied te hebben ingeleverd. Vissers zijn dan ook primair terughoudend met het doen van toezeggingen. Anderzijds merk ik dat met name bij de jongere generatie niet blind is dat de maatschappij verandert en zij daar iets mee moeten. Om daar vorm aan te geven zijn klankbordgroepen ingesteld. Om tot gedragen afspraken te komen vraagt dat inhoudelijk goed en helder moet kunnen worden uitgelegd waarom bepaalde keuzen worden gemaakt. Maar bovenal moet helder zijn dat met de afspraken weer enige rust en bestaanszekerheid voor de visserijbedrijven ontstaat. Oftewel er weer vertrouwen mag zijn naar de toekomst.

En daar zit mijn zorg. Naarmate het laaghangende fruit binnen de convenanten is geplukt wordt het verder uitrollen van de afspraken lastiger en ontstaat er meer weerstand. Dit bleek bij de evaluatie van het Mosselconvenant. Het Mosselconvenant is gericht op het afbouwen van de mosselzaadvisserij in de Waddenzee en deze te vervangen door mosselzaad uit drijvende invanginstallaties (MZI's) en dat op een zodanige wijze dat de kweek in de Waddenzee kan voortbestaan. 100% afbouw gaat daarbij verder dan N2000 vraagt. Het was de ambitie de afbouw in 2020 te hebben gerealiseerd. Dat bleek niet haalbaar, waarna zich een moeizame discussie ontspon omdat - aldus de betrokken natuurorganisaties – de volledige afbouw van de zaadvisserij wel zou zijn beloofd. Daarnaast werd het beëindigen van de mosselkweek in de Waddenzee als nieuwe wens ingebracht. Na een moeizame discussie zijn de partijen er onder leiding van Hans Alders uiteindelijk wel uitgekomen, resulterend in een nieuw afsprakenpakket.

Voor de garnalenvisserij en boomkorvisserij op zee geldt dat de afspraken in de convenanten dreigen te worden ingehaald door andere trajecten en ontwikkelingen. Te noemen zijn het verlies aan visgebied door aanleg van windparken en de natuurcompensatie die daar vervolgens voor plaats vindt. Maar ook de discussie rond de compensatie van het verlies aan habitat door aanleg van de Tweede Maasvlakte is daarvan een voorbeeld. De aanvankelijk beoogde compensatie in de vorm van het bodembeschermingsgebied met daarbinnen een verbod op de boomkorvisserij blijkt niet te hebben opgeleverd wat werd verwacht. Nu wordt er naarstig gezocht naar andere maatregelen, waarbij opnieuw is de visserij de knop waar de ogen op zijn gericht. En dan met name op de garnalenvisserij, waarbij er feitelijk geen redenen zijn om aan te nemen dat het sluiten van gebieden daarvoor wel het gewenste effect oplevert. En dat in een situatie dat de visserij geen schuld heeft aan het verdwijnen van habitat.

Succesvolle verduurzaming

Voor een succesvolle verduurzaming is draagvlak daarvoor bij de vissers zelf een eerste vereiste. Het gaat hen aan en het zijn de vissers die het op zee de verduurzaming ook vorm moeten geven. Om te komen tot afspraken en gebiedsmaatregelen heeft het werken met klankbordgroepen zijn waarde

bewezen. Zowel qua praktische invulling als ook voor het creëren van draagvlak binnen de sector zelf. Zelfs het sluiten van gebieden voor visserij omwille van het sluiten, wat vissers in hun hart onzin vinden, is daar bespreekbaar gebleken. Mits daar wat tegenover staat. Alle gesloten gebieden zoals nu opgenomen in het Mosselconvenant en het VISWAD- en VIBEG-akkoord en hebben in deze klankbordgroepen uiteindelijk vorm gekregen. Dit ook niet in de laatste plaats omdat de vissers het gebied als geen ander kennen. En dit uiteraard in wisselwerking en binnen de kaders zoals afgesproken met overheid de andere stakeholders.

Naar mijn mening is deze werkwijze het meest kansrijk om te komen tot de gewenste verduurzaming van de visserij. Een visserij waarbij met respect voor natuur en natuurwaarden uit zee kan worden geogst. Voorwaarde om de vissers daarvoor aan tafel te houden is dat gemaakte afspraken niet links of rechts worden ingehaald door andere trajecten of beleidsontwikkelingen. Voor de overheid en natuurorganisaties ligt daar een belangrijke en misschien wel dé uitdaging om de beoogde verduurzaming tot een succes te maken.

Naar aanleiding van het voorgaande ben ik uiteraard bereid een en ander verder toe te lichten en op aanvullende vragen in te gaan.